
Dragica Haramija

V knjižni prekmurščini objavljena neumetnostna gradiva v *Marijikinem ogračku*

objavljeno v:

Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja 38*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2019.

V KNJIŽNI PREKMURŠČINI OBJAVLJENA NEUMETNOSTNA GRADIVA V *MARIJIKINEM OGRAČKU*

Dragica Haramija

Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta, Maribor
dragica.haramija@um.si

DOI:10.4312/Obdobja.38.397-406

V prispevku predstavljamo gradiva, ki so bila namenjena otrokom in so bila objavljena v katoliškem prekmurškem periodičnem tisku do druge svetovne vojne. Poudarek je na edini specializirani periodiki za otroke, mesečniku *Marijikin ogracek* (1932–1940), v katerem je bil velik del gradiv objavljen v prekmurščini (npr. novice za otroke, poljudni članki, šale, anekdote, različne naloge (rebusi, labirinti), razpisi (natečaji), reklame ipd.). Mestoma omenjamo tudi mesečnik *Marijin list*, saj je bil *Marijikin ogracek* njegova priloga. Predstavljen je uredniški koncept Jožefa Klekla st., ki je (tudi) z neumetnostnimi gradivi in vizualno podobo nagovarjal mlade bralce.

knjižna prekmurščina, neumetnostna gradiva za otroke, periodika, *Marijikin ogracek*, Jožef Klekl st.

This paper introduces writings dedicated to children that appeared in Catholic periodicals in the Prekmurje region before World War II. It focuses in particular on the only periodical intended for children, the monthly *Marijikin ogracek* (Mary's Garden) (1932–1940), which included much content in the Prekmurje language (e.g. children's news, popular articles, jokes, anecdotes, various puzzles – rebuses, maze puzzles, calls for applications, advertisements, etc. The paper includes several references to the monthly *Marijin list* (Mary's Paper), of which *Marijikin ogracek* (Mary's garden) was a supplement. The paper outlines the editorial concept of Jožef Klekl Sr., who addressed young readers (also) through nonfiction content and the visual image.

Prekmurian language, nonfiction for children, periodicals, *Marijikin ogracek* (Mary's Garden), Jožef Klekl Sr.

1 Uvod

V prispevku¹ je poudarek na predstavitvi neumetnostnega gradiva iz *Marijikinega ogracka*² (v nadaljevanju MO), ki je izhajal med letoma 1932 in 1940. Večina

- 1 Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine, vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.
- 2 Beseda *ogracek* izhaja iz besede *ogradček* oz. *ograd* (ograd < *o(b)-gord-ъ ← *o(b)-gord-i-ti ← *ob-'ob, pri, okoli' + *gord-i-ti 'zagrajevati, delati ograjo' ← *gord-ъ 'ograda'; ogradček < *o(b)-gord-ьč-ьk-ъ; ograja < *o(b)-gord'-a (< *o(b)-gord-j-a) (*Slovenski lingvistični atlas*), ki se knjižno zaradi izvirnega polglasnika v priponi sicer sklanja s popolno polglasniško redukcijo, narečno pa se polglasnik v panonski narečni skupini izgovarja e-jevsko. Tako izkazuje gradivo v *Slovenskem lingvističnem atlasu*

besedil, sploh v začetnih številkah, je bila pisana v knjižni prekmurščini, čeprav je MO začel izhajati v tridesetih letih 20. stoletja, torej dobro desetletje po priključitvi »vogrskih« Slovencev k matičnemu narodu. Uredniška politika in jezikovne odločitve v MO so bile odvisne od Kleklovega urednikovanja v drugi prekmurski periodiki.³ Štumpf v monografiji o Jožefu Kleklu (2006) ugotavlja, da je Kleklovo štiridesetletno urednikovanje katoliških periodičnih tiskov močno zaznamovalo Prekmurce in jih ozaveščalo o ohranjanju maternega jezika. Jesenšek je v monografiji *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem* posebno poglavje Manjšalnice v Marijikinem ogručku (2018: 110–119) posvetil prav otroški periodiki. Poudarja, da je Klekl v publicistiki prepoznal »pomemben vpliv na govor otrok in na njihovo pismenost v slovenskem jeziku, zato je bila ustanovitev Marijikinega ogručka Kleklova premišljena in dolgoročno najuspešnejša jezikovnopolitična odločitev, s katero je zagotovil nadaljnji obstoj slovenskega jezika na njegovi najskrajnejši severovzhodni meji do reke Rabe.« (Jesenšek 2018: 111)

Klekl (podpisal se je Klekl Jozsef) je na pobudo Franca Ivanocyja 8. decembra 1904, na praznik Brezmadežne, izdal prvo številko mesečnika *Nevtepeno poprijéta Devica Marija: zmoszna goszpa Vogrszka: pobozen meszeccsen liszt*. Pod tem naslovom je izhajal med letoma 1904 in 1914, nato pa se je decembra 1914 preimenoval v *Marijin list* in izhajal do aprila 1941.⁴ Že v prvi številki je bilo napovedano, da bo časopis skrbel za čaščenje Marijine brezmadežnosti (petdesetletnica razglasitve) in vero v Boga, kot tretji cilj si je Klekl (1904/1: 2)⁵ zadal: »Csiszti dohodki liszta sze obrnejo na zidanje ednoga szamosztana (klostra) v krajini Szlovenszkoj na Vogrszkom. [...] Té troji cil scsé liszt doszégnoti.« Prav tako je že v prvi številki urednik, podpisal se je kot učitelj (Vucsitel), nagovoril starše (Klekl 1904/1: 28–31), da tarnanje o tem, *kaj bo sploh iz tega otroka*, ne pomaga, hkrati pa pravi, da bi se težko zgodilo, da bi dobri krščanski starši vzgojili porednega otroka.

in se kaže v analizah monografskih ter drugih zaključnih del in znanstvenih prispevkov, tudi med mladimi govorniki, kar pomembno izkazuje še vedno živo e-jevsko rabo (npr. Zemljak Jontes, Pulko 2011: 407–420; Zemljak Jontes, Pulko 2018: 139–151; Just 2000: 92), v neimenovalniških oblikah je torej še vedno v rabi e-jevska glasovna različica, torej *ogračeka*.

- 3 Jesenšek v monografiji *Poglavja iz zgodovine prekmurskega knjižnega jezika* (2013: 236–304) predstavlja uporabo tega v periodičnem tisku druge polovice 19. in prve polovice 20. stoletja. Utemeljuje, da so tudi »Kleklovi prekmurski časopisi na začetku 20. stoletja še izhajali v prekmurskem jeziku in madžarskem črkopisu, in sicer so ohranjali skoraj stotridesetletno protestantsko jezikovno normo in predpis.« (2013: 239) Postopoma je Klekl prehajal na knjižno normo slovenskega jezika.
- 4 V prelomnem letu 1919 je izšla ena številka *Marijinega lista* za celo leto (januar–december; 68 strani), Klekl st. je zgolj na kratko omenil, da se je moralo uredništvo preseliti (uvodnik je podpisal v Celju); pod naslovom *Slovenci!* pa piše (Klekl 1919: 26) o prekmurskem slovenskem narodu in nagovarja bralce k rabi slovenščine (predlaga tudi verski pouk za šolarje v slovenskem jeziku).
- 5 Navajanje citiranih periodičnih publikacij je v celotnem prispevku poenoteno: letnica izida/zaporedna mesečna številka, stran (kakor jo prikaže elektronska oblika).

Lagoja deca — kastiga bozsa.

Krscsánszki roditelje, vi szte návadni sze tozsiti, ka szo vam deca jáko lagoja. Dosztakrát sze szlarate : „Bog moj, ka de z toga deteta !“ Jasz nescesem tukar priliko szi vzéti vu obese naprejdavati ka je krivo, ka szo vnoga deca pokvarjena. Jasz te tukar szamo na edno scsem opomiaati, zkem nepremisleno podkopas szrecso tvojega otroka, to pa je : hábaj sze ocsa i ti mati krscsánszka pszűvanja, ne pszűjte, ne preklinjajte szvojo deco i menje zsalszti bodete od szíráni szvoje decé csűtíli.

Slika 1: Odlomek besedila o porednih otrocih, ki so božja kazen za starše (vir: *Nevtepeno poprijéta Devica Marija* 8. 12. 1904/1: 28).

2 *Marijikin ográček*

Marijikin ográček pomeni Marijin vrt,⁶ kar nakazuje na obdelovanje zemlje, setev in žetev, v metaforičnem pomenu pa oblikovanje mladega človeka (otroka) v pobožnosti, spoštljivem odnosu do soljudi in do prekmurskega (maternega) jezika. Pri predhodnem preučevanju prekmurske periodike se je pokazalo, da je bilo v MO objavljenega tudi veliko neumetnostnega gradiva, namenjenega otrokom.⁷

Decembra 1931 v 12. številki (letnik 27) *Marijinega lista* (1931: 5–6) je Jožef Klekl st. oznanil, da bo začela izhajati posebna priloga za otroke. MO je tako edina specializirana periodična publikacija za otroke, izhajala je kot priloga katoliškega mesečnika *Marijin list* vsakega 8. v mesecu.⁸ S stališča mladinske književnosti je zato MO najzanimivejši, saj je bil zasnovan kot versko-vzgojno čtivo za otroke, pri čemer je treba poudariti, da se je urednik Jožef Klekl st. močno zavedal pomena pisane besede za versko vzgojo, narodno zavednost in ne nazadnje tudi za opismenjevanje.⁹

Jožef Klekl st. se je v vseh treh katoliških periodičnih tiskih, ki jih je urejal, podpisoval kot Srčen, v MO je objavil tudi nekaj avtorskih vzgojno-poučnih in nabožnih pesmi, npr. že v prvi številki uvodno pesem v prekmurščini *Marijikin Ográček*, s katero nekako utemeljuje izbrani naslov priloge. Priloga ima običajno

6 V tem primeru je *ográček* rabljen nemanjšalno v pomenu 'vrt', npr. V. Novak 2014 in F. Novak, V. Novak 2009: 89: »ográček -a m vrt, vrtič«; Jesenšek (2018: 115) ga omenja kot manjšalnico.

7 V obravnavanem katoliškem in protestantskem prekmurskem periodičnem tisku med umetnostnimi besedili po količini izstopajo poezija in kratke prozne vrste, predvsem ljudske (redkeje avtorske) povedke in pravljice (Haramija 2015: 86–111).

8 Priloga je v celoti dostopna na portalu *Digitalne knjižnice Slovenije* (dLib.si).

9 Štumpf (2006: 221–232) razpravlja o pomenu in vlogi Marije v Kleklovi periodiki, pri čemer je jasno razvidno, da se je Klekl zavzemal za razumevanje Marije kot zgleda pri pravem krščanskem krepostnem življenju. Štumpf (2006: 149) navaja, da je bilo v *Marijinem listu* objavljenih kar 383 člankov o Mariji, 160 o srcu Jezusovem. Opozarja na domet *Marijinega lista*, ki je imel npr. leta 1935 okrog 6000 naročnikov, MO pa 3000. Ob analizi MO smo ob verskih besedilih, ki sodijo v sklop o Mariji, zasledili presenetljivo veliko število besedil o boju proti alkoholizmu, ki jih prav tako smemo prišteti v to skupino, ker so tovrstna besedila vedno podkrepjena z zglednim življenjem device Marije.

12 strani, nekatere (dvojne) številke tudi do 20 strani: ob verskih zgodbah so v vsaki številki objave donatorjev drobnih daril za otroke, imena prejemnikov nagrad, vprašanja mladih bralcev, odgovori urednika in uganke – labirinti, iskanje skritega predmeta ipd. Veliko je ilustrativnega gradiva, npr. svetih podob (kejpov), risb različnih cerkva; v vseh prilogah je vedno objavljena vsaj ena podoba Marije z otroki (velikokrat že na naslovnici) ali Marije z Jezusom, ki tako logično podkrepi izbrani naslov priloge.¹⁰ Presenetljivo je zavedanje o pomembnosti družinskega branja in pismenosti, čemur je bila obravnavana periodika v prvi vrsti namenjena in je bila na tak način tudi oglaševana.

Starišom!

Odkrito reč vam povem, dragi slovenski starišje. Dūša vašega deteta je najdragši kinč, šteroga mate v svojoj hiši. Po božoj zapovedi na lastno odgovornost pod kaštigov večnoga skvarjenja ste dužni te kinč občuvati, ste dužni vse včiviti, ka se dūša vaše dece ohrani v božoj lūbezni. Po vsegamogočnoj priprošnji Marijinoj svojo veliko dužnost lahko spunitite. Zato vas pelam z vašov dečicov vred k Mariji z tem malim listekom. Vzemite ga, z gorečov lūbeznostjov vam ga poklanjam! Naj se vam ne mili 4 Din. dati za dūšo vaše dece, nego naj se Vam mili vaša nedužna dečica. Rešite jo pokvarjenosti po dobrom čtenji!

Klekl Jožef, dūhovnik.

Slika 2: Nagovor staršem (vir: *Marijikin ogracek* 1932/1: 4).

3 Predstavitev neumetnostnega gradiva v *Marijikinem ogracku*

Ne glede na raznolike vsebinske uredniške koncepte in jezikovne odločitve, ko je bil uradni jezik v Prekmurju že slovenski, je periodika, tiskana med letoma 1919 in 1941 v prekmurščini in deloma v knjižni slovenščini, odigrala pomembno kulturno vlogo pri spodbujanju narodne zavesti in pripadnosti matičnemu narodu ter pri opismenjevanju otrok. Že v prvi številki MO, ki je izšla 8. januarja 1932, se je urednik Jožef Klekl st. otrokom predstavil kot Striček; navedel je, da bo priloga izhajala vsak mesec 8. v spomin na dan otrok, ki so ga začeli praznovati leta 1931. Kot nekakšen podnaslov se v prvi številki pojavi pripis (naslovnica 1932/1: 1): »Izhaja vsaki mesec 8. na spomin 1. dečinskega dneva septembra 8. leta 1931.« Temu pripisu je dodan kraj izdajanja, Črenšovci, kjer je Klekl služboval. Posebej je pojasnil izbrani naslov priloge in izbor jezika. Ob naslovu je Klekl (1932/1: 6) zapisal o Mariji, da:

Ž njov vas pozdravljam zato, ka ona ma največ tistoga, ka vi najbolje potrebujete, ona ma največ lubezni. Vsako dete je stvorjeno, da ga lūbijo i da samo tudi lūbi. Znam, da vas rade majo vaše drage mamike i vaši lūbleni ajteki, a vsega vam pa li ne morejo dati, česa potrebujete. Ne morejo vam dati, ka je najbolje potrebno, ne morejo vam dati milošče bože, štera jedino more človeka osrečiti za večno življenje.

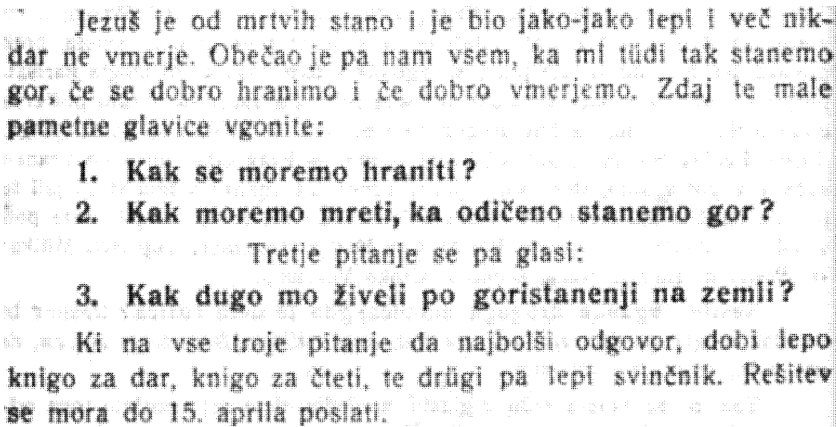
10 Številčenje strani se je nenehno spreminjalo. Npr. v originalu so za 1. letnik (1932) prve štiri strani brez paginacije, nato so strani številčene od 1 do 8; v 2. letniku so številčene strani od začetka priloge (12 strani); 3. letnik (1934) je začel izhajati z nekaterimi dvojnimi številkami (8 prilog za 12 mesecev), številčenje se spremenilo tako, da si strani sledijo skozi celo leto (184 strani, nekatere strani niso oštevilčene).

V nadaljevanju je urednik poudaril izbor jezika (prav tam: 4): »Pišemo vam pa draga dečica v našem jeziku največ i nekaj v knjižnoj slovenščini, ar ste tak želeli sami.«

Ob pregledu MO je opaziti nekaj stalnih rubrik, nekatere med njimi imajo tudi stalne naslove, npr. Vganke, Pišemo si, druge pa jih nimajo, a jih je najti na istem (pričakovanem) mestu, takšne so predvsem eksemplarične zgodbe s pozitivnim ali negativnim zgledom ali pa kot mešanica obojega, ki se navezujejo na življenja krščanskih svetnikov in mučencev, v prvi vrsti pa na zgledno življenje device Marije, pri čemer je velikokrat omenjena kot otrok, ki je bil že od rane mladosti vsem za zgled.

3.1 Dopisovanje otrok z urednikom in otroška ustvarjalnost

Klekl je spodbujal otroke, naj mu pišejo, naj rešujejo uganke in pošiljajo rešitve ipd. Pri tem jih je spodbujal z obljubo, da bodo nagrajeni s svetimi podobnicami (kejpi), knjigami ali drugimi malenkostmi, torej se je urednik zavedal zunanje motivacije pri spodbujanju otrok za aktivno participacijo pri ustvarjanju priloge. Rubrika je poimenovana Pišemo si. Navajamo primer tipične naloge, ki jo je Klekl zastavil v 3. številki prvega letnika, nato so v 4. številki podani odgovori; poimensko so navedeni otroci, ki so napisali pravilne odgovore.

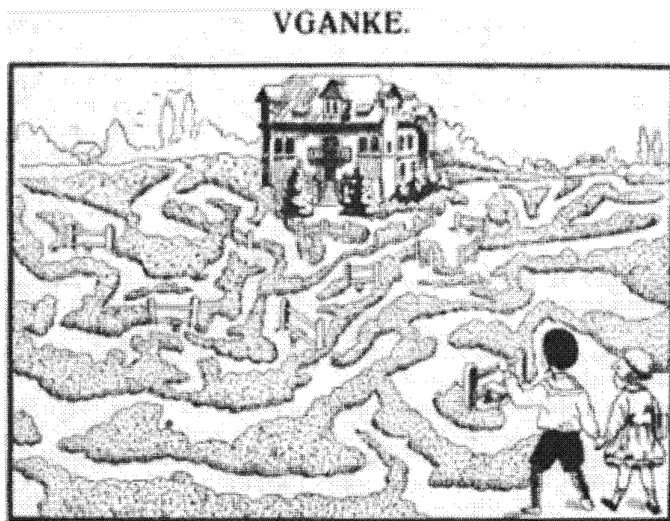
Slika 3: Vabilo k pisanju odgovorov na zastavljena vprašanja (vir: *Marijikin ogracek* 1932/3: brez strani).

Mestoma urednik otroke tudi opozarja na vzorno ravnanje, npr. ko otroka opozori, da ne sme zamujati: »Kreslin Jožef G. Bistrica. Vganko si toti rešō, ali kesno je prišla. Drūgoč se bole popašči.« (Klekl 1932/10: 3)

3.2 Uganke (v ta sklop sodijo labirinti, rebusi in uganke)

Navodilo pri reševanju labirinta (1932, 1/1: 4): »Jožek pa Francika ideta prvikrat v šolo. Poti do šole je dosta, pa ne veta po šteroj naj bi šla. Prek gredic ne smeta stopiti, prek plota i prelaza pa ne skočiti. Deca, narišite na sliki, po šteroj poti sta prišla v šolo pa nam to risbo dopošljite do 15. februara. Za pravilno rešitev dobite lepo podobico.«

V naslednjih številkah so objavljena imena otrok, ki so poslali rešitve na uredništvo.

Slika 4: Labirint (vir: *Marijikin ogracek* 1932/1: 4).

Med ugankami so včasih tudi rebusi, npr. »JELEC POLDE – Ka je to mož?« (1932/10: 4). Zanimivo je, da je pričakovana rešitev *poljedelec* knjižna beseda, v isti številki pa je objavljena humorna prigoda, v kateri je uporabljen prekmurski izraz *polodolavec* (prav tam: 9):

Zvezdice: Spoznaj samoga sebe.

Stari modrijan Falet, šteri se je hvalo rekši, ka on dobro zna zvezdoslovje, je hodo edno noč po poli in ogledüvao zvezde. Gledao je in hodo se pa ta že precí časa, gda samo ednok spadne v edno globoko jamo. Dugo je brečao i na pomoč zvao, a nikoga od niket. Kumaj, kumaj gda je že ves zmantrani bio, je pribežao eden polodolavec, ga vöpotegno i ga malo začüdeni pitao, ka je delao tam i zakaj je notri spadno, ar je bilo svetlo skoro kak po dnevi.

— Iskao sam pravila zvezd — je gizdavo odgovoro Faleta.

— Sirmaček! — njemi je odgovoro polodolavec; — prle kak zvezde, spoznaj zemlo, po šteroj hodiš.

Nekatere uganke so navezane na krščanske praznike, npr. (1935/3: 16): »Štera nedela je 'Bela' i zakaj se tak imenüje?«

3.3 Bonton, vedenje, svetovni nazor

Kakor tudi v drugi prekmurski (Kleklovi) periodiki je tudi v prilogi MO precej prostora namenjenega lepemu vedenju in vzgajanju h krščanski veri, večinoma skozi zgodbe o Mariji in različnih svetnikih. Zgodbe govorijo o pobožnosti, dobroti, skromnosti in drugih zapovedih in prepovedih, kar je razumljivo, saj gre za katoliški otroški periodični tisk. Druga pogosta tema je alkoholizem, skoraj v vsaki številki je omenjeno, da ljudje preveč pijejo, hkrati pa nagovor otrokom, da se je treba alkohola izogibati; večinoma so teme proti alkoholu in alkoholizmu podane skozi neumetnostna

besedila, se pa najdejo tudi leposlovna dela, npr. Igra dece na Malo mešo v Črenšovcih pri cerkvi (1932/9: 8–11).

Proti koncu izhajanja MO so objavljena besedila skoraj izključno versko-vzgojna, skorajda ni zabavnih poljudnih vsebin, večkrat je zaslediti opozorila proti drugačnim nazorom,¹¹ npr. v obsežnem besedilu iz 1. številke 9. letnika Križ ali srp s klepačem (brez avtorja; navedeno je, da gre za povzetek papeževe okrožnice).

Vkaniliva slika. Denešnji navuk komunistov ma v sebi bole kak šterokoli spodobno gibanje v preminočnosti, nekšo zmotno idejo od odrešenja siromakov.

Nekša vkaniliva slika pravičnosti, vednakosti i bratske skupnosti v deli navdaja njihov navuk i njihove zamisli z nekšov skrivnostnov privlačnostjov, tak, da vnožine, privablene po vkanljivih obećanjaj, prevzema navdūšenje i se širi med njimi, kak se širi kakša nalezliva bolezen.

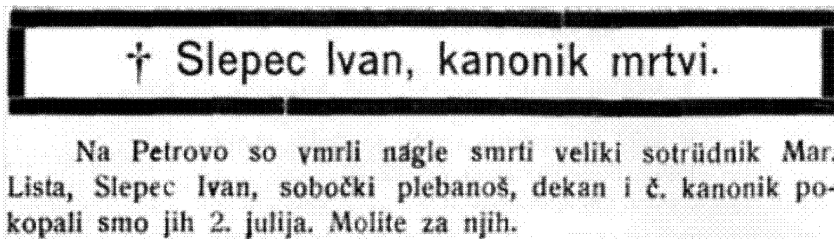
Slika 5: Odlomek iz besedila (vir: *Marijikin ogratek* 1940/1: 4).

3.4 Dogodki

Zanimivi so opisi novih tehnologij, npr. kako hodijo otroci v kino v velikem (neimenovanem) mestu v Južni Ameriki, kar je zapisano, da se je (1938/9: 6; kot avtor je naveden Slavko):

zgodilo v velkom varaši Jüžne Amerike. [...] Visiko v oblakaj ga dojde; bijeta se: eden drugoga šče doj vržti ... Deca pa gleda, se smeje, ruži, fučka, kriči ... Što de zmagao? Što ...? – Na ednok pa ... oj! zrakoplova vküp vdarita! – V temnoj dvorani vse tiho grata. Jezero oči se odpira, pa gleda, silno gleda; cela duša, celo življenje je v oče! – vidiš? Eden zrakoplov se je vüžgao v zraki! Velki, rdeči plamen se pokaže pa zasveti v kmico. Velka tišina med gledalcami.

Med opise dogodkov sodijo tudi romanja in opisi posameznih krajev (držav), v katerih so bili misijoni (npr. Italija, Portugalska, Madagaskar, Japonska, Venezuela, Čile). Nekatera besedila so zapisana kot dnevniški zapisi v več zaporednih številkah; pogosti so opisi vsakdanjega življenja ali pomembnih dogodkov, tudi katastrof (npr. rušilni potres v Čilu 1935). Vsa daljša besedila so napisana v knjižni slovenščini. Klekl je v MO objavljala tudi osmrtnice, tovrstnih besedil v sodobni otroški periodiki ni najti.

Slika 6: Osmrtnica (vir: *Marijikin ogratek* 1936/7: 8).

¹¹ Npr. v besedilu Moč i važnost tiska (1936/11: 3–5) so omenjeni brezverci, ki tisk izrabljajo za kvarjenje ljudi; dobra besedila morajo vsebovati verske nauke, biti morajo vodnik in ne zvodnik.

3.5 Spodbude za branje

Nepodpisani pisec uvodnika (predvidevam, da urednik) je že ob koncu 1. letnika MO (1932/10: 5) spodbujal otroke k branju takole: »Marijika je rada čtela dobre knjige. [...] Marijika je vsaki den čtela pobožne knjige. Razmišljam drago detece: vsaki den?! Delaš ti tudi tak? Marijikin Ograček, Marijin List pa druge pobožne liste čti rado, čti vsaki den. Zadosta je, če samo edno ali dve strani prečteš, ali čti vsaki den.« Bralno-spodbujevalni proces pri otrocih je vse do današnjih dni koncipiran na enak način: brali naj bi vsak dan, predvsem pa naj bi mladi bralci posegali po kakovostnih besedilih, ki so jezikovno brezhibna, etično spodbudna in primerna bralčevemu kognitivnemu razvoju. V vsaki številki Klekl otroke spodbuja k branju in učenju, npr. (1932/5: 3): »Draga mi dečica! Iz vaših mnogih pisem vidim dvoje: 1., da se vsi veselite Ogračeki i 2., da se nešteri tudi učite iz Ogračka.«

Med spodbude za razvoj otrokovega branja oz. glasovnega zavedanja sodi tudi naslednja naloga, ki je zapisana v rubriki Vganke; rešitev je podana čez dva meseca (v julijski številki 1932), in sicer *ptičica, spevala, pobožala, mučila*; podani so tudi drugi rimani odgovori otrok (npr. *rožica, sestrice*).

Moja zlata . . . — a,
Da bi mi še . . . — a,
Bi te jaz po . . . — a,
Nikdar več ne . . . — a!

Kde so pike, tam naj se nadomestijo reči. Ki najde najprimernejše reči, dobi za nagrado knjižico „Roža, deklet“. Rešitev se mora poslati do 15. juna.

Slika 7: Iskanje rime (vir: *Marijikin ograček* 1932/5: 4).

Zanimiv način zastavljanja ugank je tudi dopolnjevanje, ki dá rešitev, npr. navodilo, da iz prvih črk vsake besede dobimo ime občine, rešitev (1932/9: 3): Črensovci.

Rešitev zloženke od 8. snopiča.

Črnec ime potoka v Slov. Krajini,

ribe ka v tom potoki živi,

Eva žensko ime staroga zakona,

Novine časopis Slov. Krajine,

stol i **omar** pohištvo v sobi,

voda najbouša pijača,

ceca kak se malo dete hrani,

Italija najmočnejši sosed Jugoslavije.

V zadnji številki MO (9. letnik, december 1940) ni nobene napovedi o tem, da priloga ne bo več izhajala, nobeno besedilo ne da slutiti, da je bila pred mladim bralcem zadnja številka priloge. Tudi v *Marijinem listu* ni pojasnila, iz 1. številke iz leta 1941 je razvidno, da se je spremenil založnik, to je postalo Katoliško tiskovno društvo v Slovenski krajini; izšle so samo 4 številke, zadnja 8. aprila 1941.

4 Sklep

Marijikin ogravec je bila edina, večinoma v prekmurščini pisana priloga, posebej namenjena otrokom, urejal jo je Jožef Klekl. Priloga je izhajala enkrat mesečno, in sicer od 8. januarja 1932 do 8. decembra 1940, distribuirana je bila skupaj z *Marijinim listom*. Že v prvem letniku so postavljene stalne rubrike: uvodnik, stran z ugankami, poučna zgodba (ki ima lahko več nadaljevanj v naslednjih številkah). Zanimivo je, da so bila nekatera, predvsem daljša in prevedena dela, objavljena v knjižni slovenščini in v več nadaljevanjih. V vseh številkah so objavljena pisma otrok in staršev, ki se nanašajo na objavljene vsebine iz prejšnjih števil, ob tem so odrasli pošiljali tudi svoje vtise o pomembnih dogodkih, otroci pa predvsem rešitve na zastavljene uganke. Bolj ko se je bližala druga svetovna vojna, manj je bilo zabavnega čtiva, več poučnih besedil, pisem ipd. V skorajda vseh številkah so tudi prispevki misijonarjev ali kratki opisi njihovega dela v različnih državah sveta. V vsaki številki so poročila o dogodkih v prekmurskih cerkvah, predvsem o cerkvenih praznikih, obhajanju raznih svetnikov, darovanju maš in napovedi dogodkov, ki naj bi se v kratkem zgodili. Neumetnostno gradivo, objavljeno v MO v prekmurščini, zajema predvsem otroške šale, uganke, razne šaljive (vzgojno poantirane) napotke in zanimivosti (geografske, sociološke, tehnološke ...) z vsega sveta. Hkrati pa, čeprav je bilo namenjeno otrokom, terja razmislek tudi pri odraslem bralcu (R. J. 1936/4: 7):¹² »Prijateo, či ne verješ, da bo vse hitro, hitro minolo, idi na cintor. Čti imena tam zakopanih! Čti njihovo življenje, kakšo slavo so vživali ali kakše težave so meli. Kde so zdaj? Kde njih slava? Vse je minolo! Pa kak hitro! Tak bo z nami. Parkrat se bomo okoli obrnili — pa bo konec.«

Viri

- Marijikin ogravec*, priloga *Marijinoga lista*. Katološko tiskovno društvo v Slovenski Krajini. www.dlib.si/results/?euapi=1&sortDir=ASC&sort=date&query=%27rele%253dMarijikin%2bogra%25c4%258dek%27&pageSize=100&page=1 (dostop 9. 5. 2019)
- Marijin list*, 1914–1941. Katološko tiskovno društvo v Slovenski Krajini. www.dlib.si/results/?query=%27org%3D42%27&fyear=1924&pageSize=25&frelation=Marijin+list (dostop 9. 5. 2019)
- Nevtepeno poprijéta Devica Marija: zmozsna goszpa Vogrszka: pobozen meszecszen listz*, 1904–1914. Katološko tiskovno društvo v Slovenski Krajini. www.dlib.si/results/?euapi=1&query='keywords%3dnevtepeno+poprij%C3%A9ta+devica+marija'&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=100 (dostop 9. 5. 2019)

Literatura

- HARAMIJA, Dragica, 2015: Mladinska besedila v prekmurskem periodičnem tisku do začetka 2. svetovne vojne. *Časopis za zgodovino in narodopisje* LXXXVI/4. 86–111.
- HORVAT, Mojca, 2016: SLA V165(a).01 'sadni vrt'; SLA V165(b).01 'vrt za zelenjavo in rože'. *Slovenski lingvistični atlas* 2, 2016. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. www.fran.si (dostop 1. 7. 2019)
- JESENŠEK, Marko, 2013: Prekmurska publicistika. *Poglavja iz zgodovine prekmurskega knjižnega jezika*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Zora, 90). 236–304.

12 Jožef Radoha se je podpisoval s kraticama R. J.

- JESENŠEK, Marko, 2018: Manjšalnice v Marijikinem ogrčku. *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Zora, 129). 110–119.
- JUST, Franci, 2000: *Med verzuško in pesmijo: Poezija Prekmurja v prvi polovici 20. stoletja*. Murska Sobota: Franc-Franc (Zbirka Podobe Panonije).
- NOVAK, Franc, NOVAK, Vilko, 2009: *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- NOVAK, Vilko, 2014: Ogradček. *Slovar stare knjižne prekmurščine*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. www.fran.si (dostop 7. 5. 2019)
- ŠTUMPF, Peter, 2006: *Jožef Klekl st. kot publicist v prizadevanju za ohranitev katoliške vere v Slovenski krajini (Prekmurju)*. Ljubljana: Salve.
- ZEMLJAK JONTES, Melita, PULKO, Simona, 2011: Govorica mladostnikov v šoli – narečna ali nenarečna? Marko Jesenšek (ur.): *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Zora, 80). 407–420.
- ZEMLJAK JONTES, Melita, PULKO, Simona, 2018: Dialectal speech of youth as a part of their personal and national identity. *Dialectologia et geolinguistica* XXVI/1. 139–151.